

Вера Павловић Лончарски

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КУЋЕ ДИМИТРИЈА КРСМАНОВИЋА

Кућа Димитрија Крсмановића¹, данас познатија као Аустрајска амбасада, водитељка је на самом крају XIX века у оном делу града који је и два века раније представљао савску варош са посебним српским насељем (*Railzen stadt*).² Спорни развој насеља огледао се у неправилној вези улица зависних од облика терена и положају кућа на врло разноликим парцелама.

Планирана регулација за варош у шанцу из 1867. године није могла бити применена на савску падину због облика терена и власништва над имањима, тако да је овај део града, познат као Варош капија или Косачићев венац, био у врло заштитеном стању. Као аустрајска је може да послужи шесмо житеља овог краја министру грађевина писано 30. јуна 1890. године³ у ком се каже: "да се сав Београд регулиса... још само оста нерегулисан овај део вароши, који је требао најпре, да се регулише, а то је улица водећа од Саборне дршке на Сави и Косачићев венац, почев од Национала, па бивши шанцем до Варош капије, још стоји и данас онако како је за време Турака било, па још и горе изгледа... Пођите даље на Варош капију ту ћете видети све саме ма-

трање и уске од 2-3 метра... кад окрене поглед (намерило) да види Београд угледаће велелепну Саборну цркву, а ово не јед и повор, само саме рушевине и остатке још заоставише од Турака, а у шанцу од 2-3 метра дугачак коров".

Простор Косачићевог венаца коначно је регулисан 1894. године по Халдичевој плану,⁴ иако не тако не у потпуности, јер је за спорна имања било предвиђено да се регулациона линија даје приливом издавања дозвола за зидање нових кућа.

Крсмановићи су имање на углу Босањанске (Кнеза Симе Марковића) и Косачићевог венаца купили на аукцији одржаној 10. новембра 1894. године од браће Бадемилић⁵ који су до 1862. године, док није срушена у бомбардовању Београда, имали кућу са кафаном на углу.⁶

Три године касније браћа Крсмановић траже од Општине регуларноу линију за зидање куће. Из писма министру грађевина од 20. маја 1897. године види се да, без обзира на прихваћен план регулације, Општина, односно њено грађевинско одељење још увек није дефинисало регулацију тако значајног простора преко пута Саборне

1. Као власника куће у време изградње, као и касније, за све време вођења спора са Општином београдском, јављају се браћа Крсмановић (вероватно све до газдова фирме "Браћа Крсмановић" 1912. године)

2. Ж. Шкалонија, Историјска развој Косачићевог венаца, у: *Косачићев венац*, Београд 1979, 8.

3. Историјски архив Београда, Фонд Општине град Београд, К-1489, бр. 3117/890.

4. ИАВ, ОГБ, К-1489, бр. 5558/894.

5. Једино се у овој тавизи која се односи само на део имања као власник јавља Димитрије Крсмановић ИАВ, ОГБ, К-1500.

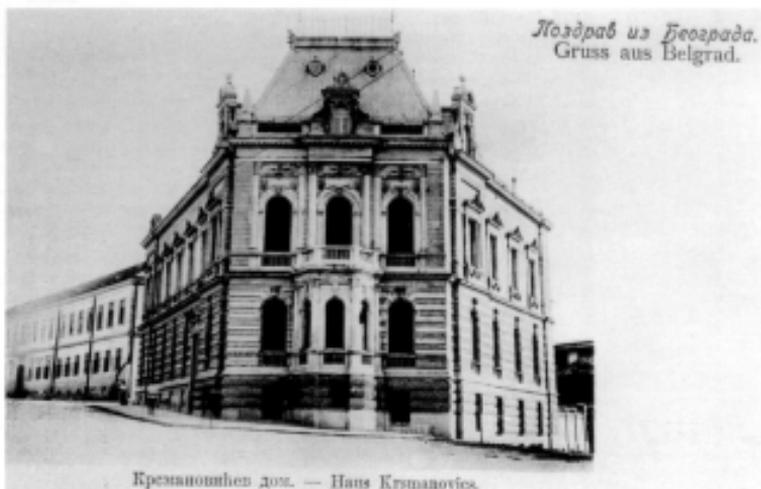
6. М. Костић, Устак Београда, Београд 1994, 55.

Sakralna crkva
Hauptkirche

Belgrad

1

Поздрав из Београда.
Gruss aus Belgrad.

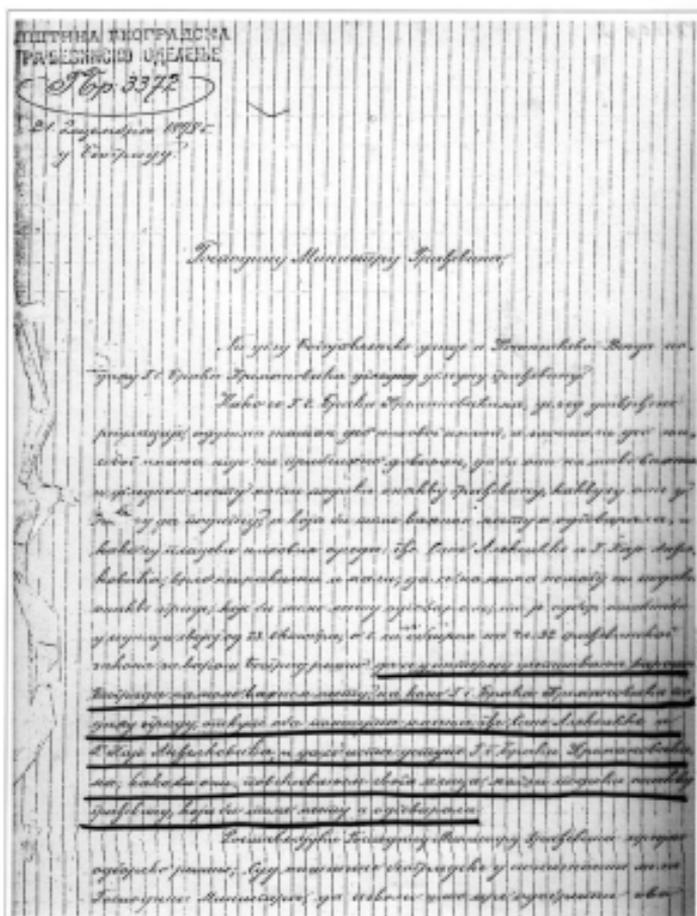
Кремационен доз. — Ханс Кремацион.

2

- 1 Кућа Димитрија Косачиќовића и Соборна црква, разгледница око 1914. године
- 2 Кућа Димитрија Косачиќовића, разгледница око 1914. године

Прилог 1

Писмо Браће Косачиќовић Министру грађевина од 20. маја 1897. године

Прилог 1

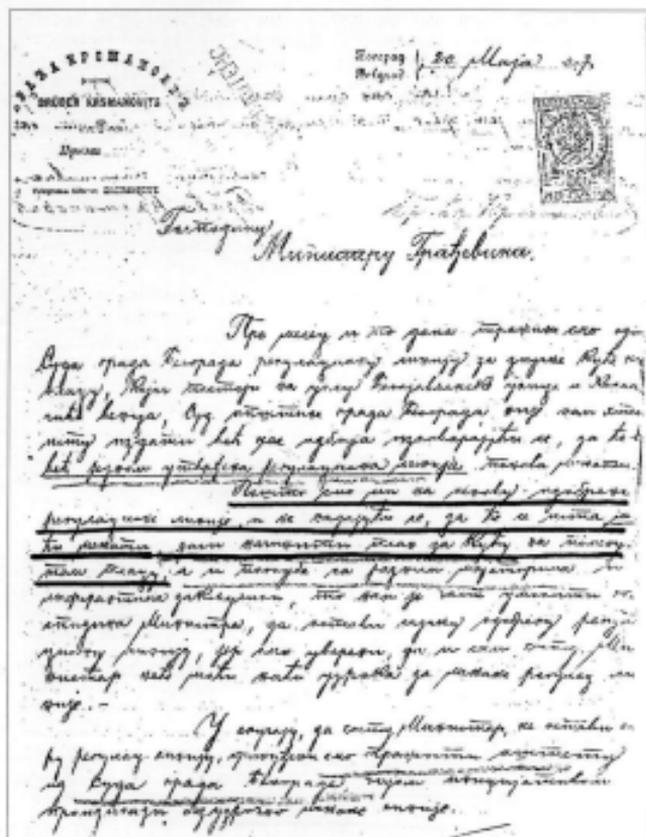
цркве и поред Митрополије. Косачиќовић инсистирају да се то што пре учини "јер су данашњи начини план за кућу на поменутом плану."

Овај податак власника, који не би требало да буде подложен сумња, пружа, за сада једину информацију о години пројектовања об-

јекта. У целокућној досадашњој историографији о години пројектовања, као и години градње куће постоје само одредница "крај XIX века".

Прегледају даљу претписку између Косачиќовића, Општине београдске и Министарства грађевина види се да је основни проблем ле-

жао, не толико у регулацији угла Косачиќевског венца и Богојављевске, већ и у експропријацији суседних, мањих зграда, чији су власници били Павле Анђелковић (између Косачиќовића и Митрополије) и Сана Алексић (према Косачиќевском кензу), која су после регулације била сувише ускућена да би се на

Прилог 2

Писмо општинских одборника
Министру грађевина од 21. де-
цембра 1898. године

њима могла изградити репрезента-
тивне грађевине, а за чију експро-
пријацију Општина београдска није
имала средстава. Решење проблема
општински одборници су видели у
пришатињу та два имања имању Бра-
ће Крцмановић "да би Браћа Крц-
мановић могла на тако наликном и уг-
ледном месту подићи онакву грађе-

вину какву су они у стању да по-
дигну".

Сем тога, из извештаја Грађе-
винског одбора од 11. маја 1900. го-
дине, види се да су Крцмановићи
кућу морали да оставију "на целу ду-
жину на обе улице и да је доведу у
склад са постојећом зградом Мин-

рополије.¹⁰ "Довођење у склад" као
битна одредница је једно од нај-
ранијих повишања услова за усла-
вљивање новог са старим и обил-
коване, по општим мерилима, висо-
ко вредних амбијената.

Нажалост, напори општине и
Крцмановића нису уродили плодом

7. ИАВ, ОГБ, К-1500.
8. 1902.

и Крсмановићи су морali да граде кућу само на оном делу који су купили 1894. године. Молба за подизање куће поднета је 27. јуна 1898. године, а министар грађевина је одобрно план 2. септембра 1898.⁹

Зграда је, вероватно почела да се зида у другој половини 1898. године, а била завршена до краја 1899. судећи по писму суседа, Павла Анђелковића, Одбору општине београдске 18. марта 1899. године у ком каже "...да су Браћа Крсмановићи већ подигли зграду. Они су је чак и покривли. Они су зграду срушили."¹⁰ Да је зграда завршена до краја 1899. потврђује и извештај Грађевинског одељена Општине београдске од 11. маја 1900. у ком пише "пошто су браћа Крсмановић подигли зграду на свом сопственом имању услед тога је и престала потреба експропријације напред наведених имања."¹¹

Имање Саве Алексоћ Крсмановића су чак откупили, док је на имању Павла Анђелковића, који у бројним писмима Општине и министру грађевина изјављује да је у ставу да подигне исто тако репрезентативну, ако не и бољу зграду, знатно касније изграђена скровна двостранаца.

Зграда је, дакле, подигнута 1899. године као врло репрезентативна породична кућа која је говори-

ла о тадашњој моћној породици што за себе на најугледнијем месту вароши зида грађевину каквих је ретко у Београду са краја века. Углед не само трговача, већ и политичара и јавних радника и богатство за које Канџи тврди да "1897. године превазишли милион"¹² овокупило је да ангажује архитекту Милорада Рувиџића који се само неколико година раније вратио са школовања у Немачку где је завршио берлинску Високу техничку школу и који је са собом донео дух европске архитектуре. Са друге стране, такав углед им је омогућио да, вероватно, приметну младом архитекти сопствене захтеве о доследном преносењу овога што су у Европи видели с обзиром на недостатак личног печата у овом пренетом зданију чије је порекло у Немачкој¹³.

Како је подигнута на парцели неом оштрог угла, кућа је обликотворно са две бочне и једном централном фасадом. Управо је на ту уску, чову фасаду стављен главни акценат (а не на ону према Саборној цркви и Митрополији). Док су бочне фасаде решене на уобичајени академски начин – троцаном поделом по вертикали, ступовањем по висини и постављањем прозорских отвора у једначеном ритму, централна фасада је постала носилац целокупног академског репертоара – тространог ервера у приземљу

завршеног блатком са блаустрајом на I спрату, прислоњеним стубовима са капителима и богате декоративне пластике. Чову фасаду наглашавају и мансардни прозори наглашених облика и пирамидална купола са лукарима.

Основа куће решена је око централног вестибла. У сутеренту-приземљу била је кухиња и просторије за послугу, у приземљу и спрату у бочним деловима спаваће и радне собе, а у централном салони. Салони су имали богату штучу декорацију на зидовима и плафонима и декоративно обрађену столарију¹⁴ Породица Димитрија Крсмановића се уселила тек 1903. године. После Димитријеве смрти 1906. године, кућу је наследио његов син Јован који ју је 1955. године продао Аустријској држави и од тада је у њој Аустријска амбасада.

Кућа Димитрија Крсмановића не представља најзначајније остварење београдске академске архитектуре, такође не представља ни најзначајније остварење целог пројектанта арх. Милорада Рувиџића, чак ни најрепрезентативније здне Браће Крсмановић, али све то заједно представља већи допринос и Косачићевом венцу и Београду, зато што се то сигурношћу појединачних учесника чини.

9. 1894.

10. 1894.

11. 1894.

12. Ф. Канџи, Србија, земља и становништво, Београд 1985, 64.

13. Као илустрација разноврсности ове архитектуре може да послужи пример пројекта за Градску думу Нижњег Новгорода из истих година (1897–99) архитекте В. П. Пејелмера у Н. Ф. Филатов, Архитектура XIV векова XX века, Нижњег Новгорода 1994, 198.

14. У овом подаци арх. Димитрија Крсмановића, упука Димитрија Крсмановића, дат. 1894. године.

R e s u m e

*Vera Paulović Lončarski*A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE
HOUSE OF DIMITRIJE KRSMANOVIC

The home of Dimitrije Krsmanović, better known today as the Austrian Embassy, was built at the very close of the XIX century in Kosančićev venac, a quarter of Belgrade the urbanization of which started only a few years before the construction of the house in question D in 1894.

The Krsmanović family purchased the lot at the corner of Bogojavljenka Street (today Kneza Sime Markovića Street) and Kosančićev venac at an auction held on November 10th, 1894 from the Bademčić brothers. This location was once occupied by a house with a tavern belonging to the Bademčić family which was destroyed in the bombardment of Belgrade in 1862.

The regular procedure concerning the designing and construction of the house was unusually prolonged and became the cause of a dispute between the Krsmanović family and their neighbours, the Municipality of Belgrade and the Ministry of Construction. Although urbanization plans for that part of the city had already been made, the future shape of this quarter was still not exactly clear. It was only certain that it was an "important and distinguished place". A solution to the problem was found in

the resolution that the house be "adapted in accordance with the existing building of the Bishopric". Once the decision was made, the Krsmanović family began building its home. Judging by their correspondence, construction began in the second half of 1898 and ended at the end of 1899.

This house is a representative residence of a family whose influence in those days was obviously so great that it could choose the most prominent location in town to raise a building of qualities rarely surpassed in Belgrade at the end of the XIX century. By commissioning the design from Milorad Ruvidić, an architect schooled at the Technische Hochschule in Berlin who shaped this building according to the postulates of German Classicism, the brothers Krsmanović contributed to the expansion of European ways in our parts.

The family of Dimitrije Krsmanović moved into this building only in 1903. Following the death of Dimitrije in 1906, the house passed on to his son Jovan who sold it to the Austrian Embassy in 1955. It has remained at this location from then on.